

Projekt programu nauczania
w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej

Temat: Metodyka nauczania i wychowania społecznie niedostosowanych.

Wstęp

I. - Cel i zadania

1. Zapoznanie z założeniami pracy resocjalizacyjnej w zależności od czynników etiologicznych i potrzeb dziecka.
2. Zapoznanie z teoretycznymi postawami metody nauczania i wychowania dzieci społecznie niedostosowanych.
3. Wyrobienie umiejętności i sprawności w praktycznym organizowaniu procesu nauczania i oddziaływania wychowawczego.
4. Pogłębianie umiejętności zasad i metod pracy pozaszkolnej i pozalekcyjnej i wyrobienie umiejętności praktycznej ich realizacji ze szczególnym podkreśleniem pracy samorządu wychowanków i organizacji dziecięcych i młodzieżowych.
5. Wyrobienie umiejętności poznania dziecka społecznie niedostosowanego i właściwej interpretacji sytuacji wychowawczych.
6. Wyrobienie umiejętności celowego i właściwego planowania i organizowania pracy wychowawczej.
7. Zaznajomienie z zasadami, organizacją pracy i administracją zakładów wychowawczych i poprawczych, prowadzonych przez resorty oświaty i sprawiedliwości.
8. Wzbudzenie troski o dziecko społecznie niedostosowane i gotowości do podjęcia trudu wychowania.

II. - Ogólny zarys materiału programowego.

Program nauczania metodyki nauczania i wychowania dzieci społecznie niedostosowanych obejmuje następujący zakres materiału:

1. Cel i ogólne założenia resocjalizacji dzieci i młodzieży społecznie niedostosowanych.
2. Organizacja i metodyka nauczania w szkole dla społecznie niedostosowanych z uwzględnieniem zagadnień dydaktycznych w szkole specjalnej podstawowej i zasadniczej zawodowej.

3. Organizacja procesu wychowania w szkole i w internacie. Organizacja pracy resocjalizacyjnej w zakładzie wychowawczym i poprawczym.

4. Usamodzielnienie wychowanków i opieka postpenitencjarna.

5. Nauczyciel - wychowawca społecznie niedostosowanych.

6. Profilaktyka przestępczości młodocianych.

III. - Treści programowe.

1. Założenia resocjalizacji dzieci i młodzieży społecznie niedostosowanych.

Cele resocjalizacji. Proces wychowawczy a resocjalizacja. Zadania praktyczne pedagogiki resocjalizacyjnej. Zasadnicze założenia resocjalizacji przez ^{prze}zwyciężanie wartości destruktacyjnych, opieka nad dzieckiem zagrożonym w rozwoju moralno-społecznym w środowisku naturalnym, zmiana klimatu wychowawczego - uzasadnienie, dążenie do wzmocnienia pozytywnych cech dziecka, terapia psychofizyczna w zależności od przyczyn negatywnych zmian charakterologicznych, przeciwdziałanie frustracji i sytuacjom stressowym, usprawnienie drogi nauczania i szkolenia zawodowego, stworzenie pozytywnych warunków rozwoju uczuć społecznych przez odpowiednią organizację życia zespołowego, terapia indywidualna i grupowa. Zasady resocjalizacji. Resocjalizacja a reedukacja. Dążenie do wypracowania treści, przekonań i postaw negatywnych. Wzmacnianie wartości pozytywnych.

2. Metodyka nauczania społecznie niedostosowanych.

Uzasadnienie konieczności wprowadzenia specjalnej metody postępowania w procesie nauczania społecznie niedostosowanych; negatywizm szkolny, luki i braki w nauczaniu, zaniedbanie pedagogiczne, trudności wynikające z właściwości charakterologicznych dziecka.

Szczególne warunki realizowania zasad nauczania. Znaczenie indywidualizacji z uwagi na zasadnicze różnice charakterologiczne i poziomu nauczania szkolnego. Wyrównywanie braków w nauce szkolnej i opóźnienia szkolnego. Przewyciężanie niechęci do pracy szkolnej. Metody pracy zespołowej; znaczenie tej metody z punktu widzenia

kształtowania pozytywnych cech społecznych, organizacja zespołu, organizacja pracy zespołowej, współzawodnictwo, ocena wyników nauczania. Wychowanie społeczne a indywidualizacja, Metody aktywizacji wychowanków w pracy szkolnej i zajęciach pozalekcyjnych. Czynniki wzmagające aktywność aktywność pozytywną wychowanków.

Lekcja - wartość dyscyplinująca lekcji. Organizacja lekcji w zależności ^{od} zespołu uczniowskiego. Problem karności szkolnej. Organizacja zespołu klasowego i łączebność, selekcja, samorząd klasy.

Systemy nauczania ze szczególnym uwzględnieniem tych systemów, które podkreślają organizację nauczania indywidualizującego i zespołowego; system daltoński, system wspólnot szkolnych, system Petersena, metoda projektów.

Eksperymenty prowadzone w szkołach normalnych w chwili obecnej - możliwości wykorzystania wyników w nauczaniu społecznie niedostosowanych.

Analiza metod nauczania wybitnych praktyków w szkołach specjalnych dla społecznie niedostosowanych.

Program nauczania; dostosowanie programu do poziomu ucznia i zespołu. Metody badania wiadomości szkolnych i stosunku do pracy zespołowej.

Szczególne wartości i znaczenie wychowawcze niektórych dyscyplin: matematyka, wychowania fizycznego, zajęć praktyczno-technicznych. Organizacja nauczania tych przedmiotów dla maksymalnego wykorzystania wartości wychowawczych.

Znaczenie treści nauczania - szczególnie w zakresie języka polskiego i historii - dla rozwoju ^{moral}normalnego dzieci społecznie niedostosowanych i korekty spaczonych pojęć moralno-społecznych i poglądów życiowych młodzieży wykołejonej.

3. Organizacja, metoda i treść pracy wychowawczej w szkole, i internacie.

a/ Podstawowe założenia pracy wychowawczej: poznanie warunków i możliwości rozwoju dziecka, dostosowanie pracy wychowawczej do typu układu nerwowego, różnicowanie zadań w zależności od indywidu-

alnych potrzeb rewalidacyjnych, uzdolnień, doświadczeń życiowych, stopnia upośledzenia charakterologicznego, organizowanie wychowania w pozytywnych warunkach emocjonalnych wyzwalających aktywność społecznie i moralnie pozytywną, ochrona przed bodźcami oddziaływanymi niekorzystnie na dziecko o zaburzonej strukturze nerwowej.

b/ Zasady resocjalizacji, zasada wychowania indywidualizującego i zespołowego, zasada poznania wychowanka jako warunek prawidłowej terapii, zasada akceptacji, zasada obiektywnych czynników współdziałających, zasada wychowania pośredniego, zasada odpowiedzialności, zasada oddziaływania autorytatywnego i demokratycznego.

c/ Metoda współdziałania ze środowiskiem społecznym w realizowaniu celów resocjalizacyjnych. Wykorzystanie elementów przyrodniczych, zainteresowanie dziecka zjawiskami przyrodniczymi, przejście od stosunku utylitarnego do emocjonalnego - estetycznego - wobec zjawisk przyrody. Zadania w zakresie przezwyciężenia izolacji wychowanka w zakładach wychowawczych, poprawczych.

Pedagogizacja środowiska społecznego nieorientowanego w problematyce resocjalizacji nieletnich.

d/ Środki oddziaływania na wychowanka; autorytet wychowawcy jako podstawowy warunek prowadzenia pracy resocjalizacyjnej, warunki i możliwości zdobycia autorytetu u społecznie niedostosowanych, znaczenie przykładu w procesie wychowania; nagrody i kary jako środki wychowania, wartość pozytywnych środków oddziaływania: zachęty, pochwały, nagrody i kary indywidualne i zbiorowe, trudność oceny postępowania, reakcja subiektywna i obiektywna z punktu widzenia wychowanka i wychowawcy, akceptacja kar i nagród, ogólne zasady stosowania kar i nagród, kary wynikające z wadliwej organizacji procesu wychowania, analiza błędów przy stosowaniu nagród i kar. Świadoma dyscyplina celem i warunkiem skuteczności wychowania.

Rozmowy z wychowankiem, rozmowy w zespole, rozmowy indywidualne - warunki i technika prowadzenia rozmów.

Pogadanki, dyskusje - jako formy bezpośredniego przekonywania.

Formy bezpośredniego oddziaływania przez odpowiedni dobór treści kształcącej; lektury, filmu, telewizji, prasy, gazetki własnej zakładowej wizualnej i technicznej, fonicznej.

e/ Wychowanie przez pracę. Zasadnicze założenia ergoterapii. Kształcąca wartość pracy fizycznej szczególnie w pierwszym etapie

pracy wychowawczej - z uwagi na możliwości zainteresowania dziecka, wskazanie efektów pracy i perspektyw kształcenia manualnego. Wartość pracy w wychowaniu moralnym - dostosowanie zadań do możliwości wewnętrznych dziecka.

Rodzaje pracy: porządkowe, dyżury, prace dla grupy, prace społeczno-użyteczne, praca produkcyjna. Systematyczne wdrażanie do pracy szkolnej i produkcyjnej. Problem wynagradzania za pracę. Rozwój zainteresowania pracą szkolną i pozaszkolną. Ocena pracy - notowanie wyników pracy. Problem współzawodnictwa - dopilnowanie, aby współzawodnictwo nie stało się czynnikiem dzielącym, destrukcyjnym. Ochrona słabszych pod względem fizycznym i psychicznym. Właściwa analiza i ocena lenistwa.

f/ Kształcenie wrażliwości estetycznej. Wychowanie estetyczne jako ważny czynnik w ogólnym procesie resocjalizacji. Walka z zaniedbaniem dziecka początkiem wychowania estetycznego. Dbalność o estetykę pomieszczeń i otoczenie. Współdziałanie wychowanków w utrzymaniu porządku, ładu, czystości. Obowiązki internistów w świetle postanowień i uchwał V Plenum PZPR. Organizowanie przeżyć estetycznych w zależności od poziomu intelektualnego i ogólnego rozwoju wychowanka: wykorzystanie celowe literatury pięknej, muzyki, organizowanie zespołów amatorskich żywego słowa, muzycznych, zespołów śpiewaczych. Systematyczne uwrażliwianie dzieci na piękno.

g/ Wychowanie fizyczne - znaczenie terapeutyczne szczególnie w stosunku do młodzieży społecznie niedostosowanej, zaniedbanej fizycznie. Specjalne znaczenie wychowania fizycznego w procesie resocjalizacji - z uwagi na konieczność przestrzegania norm, zasad gry i podporządkowania się prawidłom i poleceniom wynikającym z toku i charakteru ćwiczeń.

Wychowanie fizyczne jako czynnik szczególnie ułatwiający organizowanie prawidłowych kontaktów wychowanków społecznie niedostosowanych z młodzieżą normalną i poszerzenie kontaktów pozytywnych ze środowiskiem; rozrywki sportowe, konkursy, spotkania, wspólne wędrówki, obozy.

h/ Organizacja pracy wychowawczej w internacie: regulamin internatu, realizacja zadań wynikająca z regulaminu, praca pedagogiczna wychowawcy w czasie typowych i powtarzających się czynności: przy pobudce, apelu, pracach porządkowych, sprawdzaniu wykonywania

zajęć, przy posiłkach, odrabianiu zadań domowych, organizacji wolnego czasu, zajęciach wieczorowych. Problem prawidłowego, planowego i celowego współdziałania wszystkich wychowawców a także innych osób z personelu zakładu.

i/ Organizacja życia społecznego, zespołowego, praca samorządu, organizacji młodzieżowych. Świadome współdziałanie wychowanka w procesie wychowania. Kształcenie poczucia współodpowiedzialności za pracę zespołu.

Organizacja i prowadzenie zajęć z grupą wychowawczą; poznanie stosunków i wzajemnego oddziaływania członków grupy, metody poznania mechanizmu wewnętrznego z oddziaływania i motywacji interakcyjnych, sytuacja poszczególnych wychowanków w grupie. Zasada podziału wychowanków na grupy, liczebność grupy, podział zajęć i organizacja pracy wewnątrz grupy. Znaczenie momentu przyjęcia dziecka do grupy. Czas wolny wychowanka, prawo wychowanka do swobodnego załatwiania spraw osobistych, troska o zaspokajanie potrzeb dziecka.

j/ Współdziałanie z rodziną wychowanka: wykorzystanie wpływu rodziny w procesie resocjalizacji, dążenie do korekty błędów popełnianych przez rodzinę, wspieranie kontaktu dziecka z rodziną i odwrotnie.

k/ Współpraca z lekarzem, poradnią specjalistyczną, sądem dla nieletnich, kuratorem sądowym, wychowawcą klasowym. Opieka nad dzieckiem słabszym, chorym, nad dzieckiem szczególnie trudnym.

Racjonalny wypoczynek dziecka, sen, wczasy, przerwy w nauce w ciągu dnia; wypoczynek dzieci neurastenicznych od uciążliwych czynników interakcyjnych. Elementarne wiadomości z zakresu techniki psycho-terapeutycznej.

l/ Warunki materialne internatu; urządzenie pomieszczeń, sprzęt i pomoce potrzebne do zajęć pozalekcyjnych i odrabiania lekcji. Udział wychowanków w utrzymaniu ładu, porządku i przygotowywaniu sprzętu i pomocy. Wpływ warunków materialnych i otoczenia na realizację założeń wychowawczych.

2/ Planowanie pracy wychowawczej: znaczenie i potrzeba planowania pracy wychowawczej ze względu na konieczność organizowania długofalowej pracy resocjalizacyjnej, analiza planów pracy wychowawczej zakładów hospitowanych. Etapy w realizowaniu zamierzeń wychowawczych.

4. Opieka postpenitencjarna

Problem usamodzielniania wychowanków, przygotowanie do pracy zawodowej i życia w normalnych warunkach społecznych, przygotowanie rodziny do przyjęcia młodocianego, współdziałanie z kuratorem sądowym, pomoc młodzieży osieroconej i sierotom społecznym w organizowaniu samodzielnego życia, pomoc materialna dla absolwentów usamodzielniających się, organizacja kontaktu z absolwentami, organizacje sprawujące opiekę nad byłymi wychowankami społecznie niedostosowanymi.

Metody stopniowego przyzwyczajania młodocianego do samodzielnego życia: praca w zakładach produkcyjnych, nauka w szkole pozazakładowej, oddziały półwolnościowe.

Opieka postpenitencjarna jako zasadniczy problem w walce z recydywą przestępczości.

5. Nauczyciel - wychowawca dzieci społecznie niedostosowanych.

Zasady określające więź i kontakt między wychowawcą a wychowankiem. Problem zależności emocjonalnej.

Zasadnicze znaczenie autorytetu wychowawcy w procesie resocjalizacji dzieci społecznie niedostosowanych, zależność autorytetu od osobistych walorów wychowawcy; zależność dyscypliny wychowanków od dyscypliny społecznej wychowawcy, od szczególnego poczucia odpowiedzialności i jego wartości moralnych. Potrzeba twórczego poszukiwania najlepszych form i metod oddziaływania, zwalczanie schematyzmu i rutyny. Optymizm pedagogiczny. Dobre opanowanie techniki pracy pedagogicznej i dobra znajomość teorii pedagogicznej, dążenie do ciągłego pogłębiania wiedzy ogólnej i pedagogicznej.

Stała gotowość do zgodnej i harmonijnej współpracy z innymi współpracownikami.

Poglądy na zadanie nauczyciela - wychowawcy w zakładach i szkołach dla dzieci społecznie niedostosowanych, wybitnych pedagogów i twórców poznanych systemów wychowania.

6. Profilaktyka przestępczości młodocianych.

Przestępczość nieletnich jako złożony problem społeczny;

skutki ekonomiczne. Konieczność przeciwdziałania wykołajenia dzie-
ci ze względów humanitarnych.

Znaczenie profilaktyki w aspekcie ograniczonej skuteczności dzia-
łalności resocjalizacyjnej w stosunku do jednostek o głębokich
i trwałych zmianach osobowości i znacznym stopniu moralnej i spo-
łecznej deprawacji.

Kierunki pracy profilaktycznej w zależności od zasadniczych
czynników etiologicznych wykołajenia młodocianych.

Postępowanie profilaktyczne uprzedzające i powstrzymujące.
Zadania profilaktyczne szkoły, instytucji społecznych, administracji
komitetów blokowych i in.

Obowiązki nauczyciela i wychowawcy w zakresie profilaktyki,
metody i zadania pracy społecznej w swoim środowisku.

IV. Uwagi o realizacji programu.

Wychowanie dzieci i młodzieży społecznie niedostosowanej
jest szczególnie trudnym działem pracy pedagogicznej. Niełatwe
jest rozumienie kryteriów i motywów postępowania społecznie niedo-
stosowanych z reguły zasadniczo innych od motywów działania nor-
malnych jednostek. Stąd też wynika trudność w stosowaniu psycholo-
gicznie uzasadnionych metod terapeutycznych.

Z tych względów wiadomości z zakresu metodyki wychowania
społecznie niedostosowanych nie mogą być podawane w formie tylko
wykładowej w oderwaniu od praktyki pedagogicznej. Plan studiów
przewiduje równoległe prowadzenie praktyki pedagogicznej, to stwa-
rza możliwości bardzo ścisłego powiązania wykładów z metodyki z
praktyką.

Po teoretycznym wstępnym wprowadzeniu i wyjaśnieniu podsta-
wowych pojęć, wykłady będą ilustrowane przykładami z praktyki,
studiami ciekawszych przypadków, obserwacjami i doświadczeniami
z przeprowadzonych hospitacji i ćwiczeń praktycznych. Przedmiotem
analizy będą również sprawozdania z wykonanych prac praktycznych
/np. dłuższej, kierowanej obserwacji zachowania się i reakcji wy-
chowanków, metod pracy stosowanych w zakładach w których przepro-
wadzano hospitacje i in./.

Uzupełnieniem wykładów jest lektura obowiązkowa i pomoćni-

cza. W prowadzonych i kierowanych zajęciach seminaryjnych i konwersatoryjnych słuchacz powinien wykazać nie tylko w jakim zakresie i stopniu zrozumiał i opanował materiał podany na wykładach i w czasie ćwiczeń, ale i materiał ~~podany~~ opracowany samodzielnie na podstawie wskazanej lektury.

Problem młodzieży społecznie niedostosowanej i przestępczości nieletnich jest zagadnieniem dyskutowanym w prasie codziennej i periodycznej: pedagogicznej, prawniczej i społecznej. Materiał ten powinien również być przedmiotem zainteresowania i pracy słuchaczy.

Powodzenie w pracy dydaktycznej zależy w dużej mierze od umiejętności rozwiązywania problemów wychowawczych, dlatego dominującym motywem w czasie całorocznej pracy są zagadnienia wychowawcze; dlatego też dokładnie analizowane są pozytywne osiągnięcia wybitnych praktyków- nauczycieli, wychowawców, instruktorów a także pracowników obsługi.

Zajęcia praktyczne w szkole, w internacie i środowisku wychowanka stanowią sprawdzian umiejętności stosowania wiadomości teoretycznych w praktyce.

V. Literatura

1. J. Bartecki, E. Chabior: "O nową organizację procesu nauczania"
Warszawa, 1962.
2. St. Batawia: "Proces społecznego wykołajania się nieletnich przestępców. Warszawa, 1959.
3. Chuligaństwo - Studia. Pod red. J. Sawickiego. Wyd. Praw. 1956.
4. A. Berge: "Uczeń trudny". 1960.
5. Cz. Czapów: "Młodzież a przestępstwo". 1962.
6. H. Czapów i Cz. Czapów: "Psychodrama". 1968.
7. N. Han-Ilgiewicz: "Potrzeby psychiczne dziecka". W-wa, 1959.
8. St. Jedlewski - "Nieletni w zakładach poprawczych"
9. " " "Analiza pedagogiczna systemu dys.-izol." 1966.
10. A. Kamiński: "Samorząd młodzieży" jako metoda wychowawcza". 1965.
11. J. Konopnicki: "Zaburzenia w zachowaniu się dzieci szkolnych i środowisko. Warszawa, 1957.

12. J. Korczak: "Wybór pism pedagogicznych". 1957 . NK.
13. O. Lipkowski: "Wychowanie dzieci społecznie niedostosowanych".
PZWS. 1966.
14. A. Makarenko: Dzieła. 1955. /szczególnie: "Poemat pedagogiczny",
i Książka dla Rodziców.